

Interesul și deosebita prețuire pe care cei grupai în jurul revistei de avangardă *unu* le-au manifestat pentru scrierile lui Urmuz, au fost fără rezerve. În numărul 9 (ianuarie 1929), consacrat aproape în întregime marelui înaintaș, Stephan Roll prezenta în unul din inspiratele sale Scurt-circuite pe acel care „Dacă mișcarea de la Zürich, cabaretul Voltaire, l-ar fi avut acolo în pulsul propice lui, s-ar fi culminat în producție, în curaj și și-ar fi desfășurat întreaga individualitate. Urmuz s-a născut și s-a produs într-o clipă improprie nervurii lui, lăsând în pământ numai rădăcinile cu suc virgin, deși singur descoperise un plan inedit, construisese un telescop pentru infern, un reflector pentru oamenii negri și inventase un apocalips al burlescului. Lipsa însă a unui grup de aventură, care interioară exista cu el, inerentă oricărui focar fantezist, a făcut ca să nu ne fi rămas, bine impregnate, din Urmuz — de proporțiile certe — un tip din cea mai autentică fizionomie al unui Jarry român; al unui premergător mai elocvent, al unui răsturnător mai temerar de calcule mondiale. Deprimarea lui continuă, insuficiența unei definitive hotărâri, nu i-au dat răgazul să pună la faclă și să ne lase legatarii entuziasmului întreg, al unui Ubu Roi, unui erou de hohote, o fîntină de cerneală”. În același număr al revistei, Geo Bogza *) aprindea din plumbul literelor o „Candelă-ștea la mormintul lui Urmuz”. O coloană — Antologie — oferea cititorilor — deocamdată puțini la număr — câteva fragmente din biografia eroilor săi care, începând din 1922, se făcuseră cunoscuți prin **Cugetul românesc și Bilete de papagal** multămită inițiativei și stăruinței lui T. Argehi, prin **Punct**, revista constructivistă pe care o redactau Roll și Scarlat Callimachi, prin **Contemporanul** lui Ion Vinea. Acei eroi se numeau Algazy, Emil Gayk, Cotadi, Dragomir. În același număr omagial, Moldov — epigon și de câteva ori virtuoz valorificator al moștenirii lui Urmuz — publica schița de umor paralogic „Hihă a lui Rumache” (din ciclul **Linii irite**).

Ideea strîngerii între copertele unei cărți a operei lui Urmuz devenise pentru cel ce evocă aici acel timp, aproape obsesiv... Peste câteva luni aveam transcrise acele „comprimate stricte, lapidare” doar șapte la număr dar prin care consideram pe Urmuz „singurul care poate fi opus patronimicului caragealesc”. Ele se intitulară „Pînă și Stamate”, „Ismail și Turnavitu”, „Emil Gayk”, „Plecarea în străinătate”, „Cotadi și Dragomir”, „Algazy și Grummer” și „După furtună”. În timpul vieții lui **) au apărut doar primele două schițe și numai după multă insistență din partea nașului său întru literatură și posteritate (cum se poate vedea și din alăturata scrisoare aflată în arhiva noastră). T. Argehi a fost pentru Urmuz ceea ce Max Brod a fost pentru Kafka. Fără ei, opere de mare importanță s-ar fi pierdut. Ciudatele pagini ale lui Urmuz circulau printre prieteni, erau știute și oral prin îndelungă repetare, le primeau acasă fratele, surorile. Asta se întâmpla încă prin anii 1907, 1908 și pînă prin preajma războaielor balcanice. Ele seoseau de prin țirurile fostelor județe Argeș, Tulcea, Dimbovița pe unde magistratul Dem. Demetrescu-Buzău îndeplinea slujba de judecător.

Unul din importanții autori dramatici de azi, Eugen Ionescu, nu se sfiește să-și mărturisească filiația spirituală din Urmuz. Sub titlul „Precursori români ai suprarealismului”, în cuvîntul-prefață la traducerea în franceză a două din schițele lui Urmuz, el îl numește „creator de noi expresii, virtuos în materie de paralogisme” și subliniază că „Urmuz nu s-a decis decît tirziu să publice: cel mai bun prieten al său, un actor de la Teatrul Național colportat și popularizat, povestindu-le, cea mai mare parte din povestirile, straniile aforisme și butadele sale. Ele avură o influență puternică asupra climatului intelectual din anii războiului (...) Urmuz inventa — poate încă din 1907 sau 1908, dată la care compune primele „pagini bizare” — un adevărat limbaj suprarealist”. După câteva considerente la întrebările ce-și pune — dacă Urmuz a fost un autentic suprarealist sau, deoarece n-a părăsit niciodată luciditatea sa ironică, e numai prin burlesc, frate spiritualul lui Jarry, sau dacă prin anumite im-

plicații poate fi considerat un fel de Kafka mai mecanic și grotesc (ambele observații sînt pertinente — n.n.), E. I. conchide: „În orice caz, Urmuz este într-adevăr unul din precursorii revoltei literare universale (s. n.), unul din profesorii dîlocării formelor sociale, a gîndirii și a limbajului acestei lumi care, sub ochii noștri se dezagregă absurdă ca eroii autorului nostru” (**Les Lettres nouvelles**, janvier-février 1965).

De la tipărirea operei lui Urmuz se împlinesc 36 de ani — și 43 de la tragica lui plecare dintre noi. Coroborez amintirile, care capătă patină de estompă după cele aproape patru decenii, cu însemnările din Jurnal. Vai, fiecare dată mi se pare importantă, demnă de reținut. «Joi 2 octombrie 1930: Împună cu Geo Bogza, care a sosit de câteva zile de la Bușteni (pentru că în proxima sîmbătă, după miezul nopții, vom acoperi vitrinele de pe calea Victoriei și bulevard cu afișele *unului* pe care urmează să-l distribuim la chioscuri a doua zi, duminică, dimineața), și cu care am împărțit — ca de obicei — patul redacției, ne ducem în Parfumului 20, la Ilarie Voronca. (...) Spre seară, tus-trei urcăm treptele casei din strada Apolodor 7. Doamna Elena Ionescu-Buzău tocmai se întorcea de la cimitir. S-a bucurat mult că ne interesăm de fiul ei, de care ne-a vorbit îndelung. Ne-a arătat câteva picturi miniaturale de ale lui. (Mai mult fotografiile colorate, neinteresante; dar nu aceeași era părerea mamei, pe care nu am contrazis-o). „Avea un stil neînțeles de toți. Ce rău îmi pare că nu l-ai cunoscut! Ținea la mine, deși nu mi-a vorbit niciodată despre ce lucrează”. Ne-a împrumutat o fotografie „a lui Dimitrie” din 1915 (alta nici nu avea) ca să facem clișeu. Cînd am plecat, afară ploua. Buimăciți, parcă în neștiere am ajuns în dreptul librăriei Socec. Ne-am oprit de despărțire. Voronca rosti într-un fel solemn: „Urmuz trebuie să apară încă anul acesta”. „Va apărea” — și ne-a strîns miinile ca la încheierea unui contract.

Au mai urmat vizite de informare în strada Apolodor. Geo Bogza stătu de vorbă de câteva ori cu d-na Ionescu-Buzău și cu fiica aflătoare în București. Din această meticuloasă documentare a redactat biografia care a apărut în viitorul număr al revistei *unu*, difuzat în aceeași zi cu cartea, la 5 noiembrie. Se împlinise doar o lună de la hotărîrea luată!

Cînd la a doua vizită, d-na Ionescu-Buzău îmi arătă și puse la dispoziție spre cercetare lada cu manuscrise, la bucuria mea se amestecă și o... teamă. Era un lădoi de aproape un metru cub, deci voi găsi numeroase inedite. Nu va mai fi o carte de 50—60 de pagini, ci mult mai voluminoasă. De unde, atunci, banii necesari editării? Trebuind să apară și cartea și revista, solda se ducea toată. Dar foarte repede teama se evaporă. Jumătate de ladă cuprindea cele cunoscute șapte schițe și încă una, de cea mai mare întindere, inedită, „Fuchsiada” cu subtilul „Poem eroico-erotic și muzical, în proză”. Fiecare din aceste opt bucăți erau transcrise pe foi de caiet de zeci de ori. Nenumărate corectări, cuvinte schimbate de trei-patru ori pe aceeași pagină, reluate pe curat și din nou modificate. (A-viză celor care dăruiesc lui Urmuz epitetul *daïst*, care vorbesc de dicteul suprarealist). Munca mea a fost să descopăr care din zecile de variante a fost ultima la care meticolosul Urmuz (chiar în ce privește un semn de punctuație!) s-a oprit. Și nu a fost chiar atât de simplu. De aceea textele din plachetă diferă pe alocuri de cele apărute în reviste. Deși publicate postum, acele versiuni se aflau la prietenii de aproape două decenii; pe copilele păstrate, Urmuz a continuat, de-a lungul anilor, să lucreze la îmbunătățirea lor. Chiar titlul unei schițe care în **Punct** era „Emil Gaik”, pe ultimele redactări e doar „Gayk”, adică numai numele eroului, așa cum a procedat și la celelalte pagini. Apropo de acest nume, Gayk: nu e inventat. După cum Algazy și Grummer au fost doi cunoscuți, pe vremuri, negustori de geamantane și portmonee de pe fostul bulevard Coltea, Emil Gayk era, la finele veacului trecut, reprezentantul fabricii de velocipede „Singer & Co. Englitera”, cu firmă pe strada Cîmpineanu și cu reclamă arătoasă pe

URMUZ

desen inedit
de J. PERAHIM

originalul in
colecția Sașa Pană

simple note și

coperta colorată a **Revistei moderne** (1897—1898) la care colabora de curînd debutantul Ion Theo, adică viitorul T. Argehi.

Lipsa banilor necesari pentru încă o jumătate de coală tipografică, explică de ce firava carte cu opera lui Urmuz a apărut fără necesarul cuvînt introductiv. Pe pagina de gardă am înscris o frază: „Pentru lămurirea unei legende, pentru dărmarea unui simbol devenit prea limpede, pentru o nouă neliniștire a propriei noastre existențe, grupul „*unu*” adună aceste câteva ciudate pagini de revoltă, plecîndu-se dinaintea singurului privilegiu care a încheiat viața lui Urmuz ca o fereastră”. Paralel cu opera, în *unu* apărură eseurile „Urmuz premergătorul”, „Fuchsiada” și o „Biografie” de Geo Bogza, „Ascuțiți-vă așadar foamea” de Ilarie Voronca și un montaj al nostru, „Moartea lui Urmuz”, din documente: relații din ziare (fapte diverse...). Procesul verbal de constatare a morții prin sinucidere, întocmit de comisarul de poliție (adevărată pagină urmuziană), dosarul Institutului medico-legal, anunțul mortuar, schimb de scrisori T. Argehi — Demetrescu-Buzău. O bibliografie completă (dar cu câteva greșeli de tipar), a schițelor, criticelor, polemicelor în jurul paternității piesei „Omul cu mîrtoaga”, fotografiile și fabula „Cronicari”.

Urmuz, mai adevărat Dem. Demetrescu-Buzău, magistratul grefier la Înalta curte de casație, era cunoscut printre prietenii ca un desăvîrșit meloman, abonat nelipsit de la concertele Filarmonice; dar mai puțin erau acei care știau că el era și compozitor. Pentru că și asupra acestei laturi a activității sale, Urmuz coborise o cortină iremediabilă. Jumătate din lădoiiu amintit conținea compoziții muzicale (sonate, simfonii). Care era valoarea acestor partituri, nu știm. Am neglijat să mă ocup de ele, așa cum îmi propusesem; poate și din pricina vieții mele no-

made de ofițer. Acele partituri au călătorit pe la prietenii melomani de mult decedați. Încercările din ultima vreme mă fac să le cred pierdute. Au rămas doar câteva portative dintr-o sonată ce poartă nr. 2, publicate în același număr din *unu*.

Fabula, vestita fabulă „Cronicari”, „condusă după canoanele clasice dar fără sens” (G. Călinescu) care circula oral de multe decenii, mi-a dictat-o actorul Grigore Mărculescu, unul din întimii lui Urmuz. Eram în cabina sa de la Teatrul Național, se grima, urma să intre în scenă. M-a invitat să ne vedem ca să-mi comunice și alte câteva „bucățele rimate care merită să fie cunoscute”. Înainte de a găsi timpul necesar să-l vizitez, l-a vizitat cîrpa pe el.

Nu de mult, printre documentele fondului Urmuz aflate în colecția mea, am regăsit un manuscris încă inedit pe care îl descoperisem după ce cartea apăruse. Se intitulează „Puțină metafizică și astronomie”. Fie ca într-o zi — cit mai apropiată — să poată apărea în cuprinsul unei noi ediții, critice, care să ducă mesajul lui Urmuz într-un tiraj dîncolo de cele 250 de exemplare ale editurii *unu*, de acum 36 de ani. Din ediția originală care a apărut pe hîrtie velină mată, am oferit o sută celor pe care îi știam admiratori și preuțorii ai absurdului urmuzian și criticilor profesioniști; restul am depus în consignație, cite 3—5 exemplare la librăriile principale din București și din câteva orașe. Dar din chiar aceste o sută și cincizeci de broșuri, peste trei ani, la decontare, am primit numeroase returne. Pentru acestea am tipărit o copertă nouă dintr-o hîrtie fină și de culoare incendiară, pe care am înscris titlul unei schițe, „Algazy și Grummer”. (Pe vechea copertă, din carton alb, în loc de titlu repetasem — la sugestia lui Roll — vobula URMUZ). În acest vestmînt improspătat și

fuchsiada

poem
eroico-erotic
și muzical
în proză

I
Fuchs nu a fost făcut chiar de mama sa... La început, cînd a luat ființă, nu a fost nici văzut, ci a fost numai auzit, căci Fuchs cînd a luat naștere a preferat să iasă prin una din urechile buniceii sale, mama sa neavînd de loc ureche muzicală...

După aceea Fuchs se duse direct la conservator... Aci luă forma de acord perfect și după ce, din modestie de artist, stătu mai întîi trei ani ascuns în fundul unui pian, fără să îl știe nimeni, ieși la suprafață și în câteva minute termină de studiat armonia și contrapunctul și absolvî cursul de piano... Apoi se dete jos dar, în contra tuturor așteptărilor sale constată cu regret că două din sunetele ce îl compuneau, alterîndu-se prin trecere de timp, degeneraseră: unul, în o pereche de mustăți cu ochelari după ureche, iar altul, în o umbrelă — cari împreună cu un sol diez ce îi mai rămăse, dădură lui Fuchs forma precisă, alegorică și definitivă.

Mai tirziu, la pubertate — zice-se — îi mai crescui lui Fuchs și un fel de organe genitale cari erau numai o tinără și exuberantă frunză de viță căci era din firea lui afară din cale de rușinos și

nu ar fi permis, în ruptul capului, decît cel mult o frunză sau o floare...

Această frunză îi mai servește și ca hrană cotidiană — se crede. Artistul o absoarbe în fiecare seară înainte de culcare, apoi intră liniștit în fundul umbrelei sale și, după ce se încuie bine cu două chei muzicale, adoarme dus pe portative și legănat pe aripi de armonii angelice, acaparat de visuri auzite pînă a doua zi, cînd — rușinos cum este — nu iesă din umbrelă pînă nu i-a crescut altă frunză la loc.

II

Într-una din zile Fuchs, dîndu-și umbrela la reparat, fu silit să-și petreacă noaptea sub cerul liber.

Farmecul misterios al nopții cu armoniile sale, cu acele șoapte, pare-că venite din altă lume, cari dau visarea și melancolia, îl impresionară pe Fuchs într-atîta încît — în extaz — după ce pedala trei ore la piano, fără însă a cînta, de teama a nu tulbura liniștea nopții, ajunse, grație acestui mijloc bizar de locomoțiune pînă în un cartier întunecos, înspre care, fără voia lui, o putere tainică îl atrăgea — gurile rele spun că în chiar acea stradă celebră pe care bunul împărat Traian, după consiliul tatălui său Nerva, a indicat-o naivului păstor Bucur să o așeze cea dintîi, cînd a întemeiat orașul ce îi poartă numele...

Deodată mai multe slujitoare terestre ale Venerii, servitoarele umile la altarul amorului, îmbrăcate în alb-străveziu, cu buzele încarminate și ochii umbrîți, înconjurară pe Fuchs din toate părțile. Era o superbă noapte de vară. Împrejur cîntece și veselie, șoapte dulci și armonie... vest-talele plăcerii îl primîră pe artist cu flori, cu șervete artistic brodate și cu interesante ibrice și lighene antice de bronz pline cu apă aromată. Toate strigau, care mai de care: „Dragă Fuchs, dă-mi dragostea ta imaterială!” „O, Fuchs, tu ești singurul care știi să ne iubești curat!”; iar parcă mîinate de unul și același gînd, terminară în cor: „Dragă Fuchs, cîntă o sonată!”...

Fuchs, din modestie, se strecură în pian. În zadar fură orice sfortări de a-l face să apară. Artistul consimți abia să lase să se tragă afară numai miinile și execută în chip magistral

ca o duzină de concerte, fantezii, etude și sonate, iar apoi trei ore în sir făcu game și felurite exerciții de „legato”, de „stacato” și „Schule der Geläufigkeit”...

Cum însă chiar zeița Venus, însăși Venera născută din spuma albă a mării, fu fermecată — poate mai ales de studiile de „legato” ale căror sonorități eterice ajunseseră pînă și la dînsa în Olimp, tulburată în liniștea ei de Zeie, ea care nu mai fusese a nimănui de la Vulcan și Adonis — păcătui acum cu gîndul și învînsă de patimă, nemaîputînd rezista tentației la audierea lui Fuchs, se hotărî să îl aibă la dînsa o noapte.

În acest scop trimise mai întîi pe Cupidon de îi săgețea inima; pe virful săgeții fiind pus un bilețel prin care era invitat în Olymp.

III

La ora fixată, „Cele trei grații” apărură...

Ele luară pe Fuchs și-l purtară ușor pe brațe moi și voluptuoase, pînă la capătul unei scări de mătăasă, făcută din portative, scară ce fusese agățată de balconul Olympului, unde Venera îl aștepta.

Intîmplarea făcu însă ca Vulcan-Ephaistos să prîndă de veste și, gelos, o ploaie puternică făcu el să se dezlîntuie atunci, ca răz bunura, prin mijlocirea lui Zeus...

Fuchs, deși cu umbrela la reparat, nu se dădu însă învîns și umble foarte ușor cu portativele și ajutorat de aripele puternice ale inspirației lui de compozitor, el se înălță tot mai sus, bravînd elementele naturii. În sfîrșit ajunse plouat în Olymp. Aphrodita îl primi ca pe un erou. Ea îl îmbrățișă, îl sărută cu patimă și apoi îl trimise la o uscătorie de prune sistematică.

Fuchs fu introdus noaptea în alcov. Împrejur numai cîntece și flori. Grațiile și celelalte slujitoare Olimpiane ale Venerii dansînd înaintea lui, îl acoperiră cu flori și-l stropiră cu mirezme îmbătătoare pe cînd în depărtare nenumărați amorași nevăzuți, sub bagheta măiastră a lui Orpheu, intonau cîntece de slavă iubirii.

Peste puțin, „cele nouă muze” apărură. Prin glasul melodios al Euterpei grăiră ele astfel lui Fuchs de întîmpinare:

„Fii binevenit, o muritor ales, tu, care prin arta-ti divină apropii pe oamenii de Zei! Venus

te așteaptă! Facă Jupiter ca arta și amorul tău să fie demne de Zeița — stăpîna noastră —, și facă el ca o nouă și superioară seminție să zămislească din iubirea ce vă nește, seminție care va să populeze de acum nu numai pămîntul ce nu e în stare să aspire decît la Olymp, ci și Olympul — ca și pămîntul — supus, vai, decadenței!!”

Ziseră, și corurile de amorași nevăzuți intonară iarăși slavă iubirii, iar aezi Olympului instrumentîndu-și lyrele, preamăriră în versuri momentul nemuritor.

Dar nu trecu mult și totul reintră în tăcere... Împrejur nu mai era nimeni... O semiobscuritate albăstruie se făcu în alcov. Venus era goală. Albă cu miinile după cap împreunate sub păru de aur despletit cu un gest de delicioasă abandonare și de supremă voluptate, își întinse superb-i corp de lapte pe patul de perne moi și de flori. În aer, căldură și arome ațîțătoare. Fuchs, de rușine și de teamă, ar fi vrut să intre undeva într-o crăpătură. Cum însă așa ceva nu există în Olymp, se văzu nevoit să-și facă singur curaj.

Parcă ar fi vrut să alerge întîi puțin prin cameră; dar Aphrodita cu mina ei fină, cu degetele de trandafiri parfumați, îl scoase din încurcatură... Ea îl culesu ușor de jos, îl mingieie, îl ridică de două-trei ori pînă în tavan și privindu-l lung îl sărută cu patimă. Apoi îl mai mingieie, îl mai sărută de o mie de ori și îl așeză ușor între sîni.

Fuchs începu să tremure de bucurie și, de teamă, ar fi vrut să sară jos undeva ca un puce. Cum însă acei sîni caizi și parfumați îl ameteșe, și îl zăpăcise, începu să alerge ca un moloc ieșit din minți în toate părțile, circulînd în zigzag pe corpul Zeiței, iute și nervos, trecînd nebul peste virfurile roze ale sînilor, peste soldurile mătăsoase, strecurîndu-se printre pulpele-i runde și arzătoare.

Fuchs nu mai era de recunoscut. Ochelarii aruncau acum luciri perverse, mustățile îi deveniră lubrice și libidinoase. Trecu astfel o bucată de vreme, dar artistul nu știa, în definitiv, oarecum ce îi mai rămînea de făcut, și nici Zeița nu ar mai fi putut să aștepte mult.

Auzise el cîndva, undeva, că: „În dragoste,

